

Oude Zandpaden

Parende zandloopkevers op een zandpad op de Plateaux

Doel

Het doel is het **behoud en de bescherming** van de (resterende) karakteristieke zandpaden in Valkenswaard.

Deze zandpaden hebben vanuit het verleden het gezicht van het zandgebied van Brabant, waar Valkenswaard deel van uitmaakt, bepaald.

Maar zandpaden verdwijnen in hoog tempo uit het landschap en dit leidt tot een teruggang van de daaraan verbonden cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische kwaliteiten.

heemkundekring

Weerderheem

Borkel en Schaft
Valkenswaard
Dommelen

Doel-vervolg

Vanuit cultuurhistorie is een overzicht gemaakt van de “historische” zandwegen.

Daarbij is uitgegaan van de kadasterkaarten van 1828. Dit geeft een overzicht van zandpaden die tenminste 200 jaar oud zijn. Een deel hiervan is uiteraard nog veel ouder en kan teruggaan tot Middeleeuwen of zelfs Romeinse Tijd. In 1828 is alleen de Steenweg van Luik naar 's Hertogenbosch verhard.

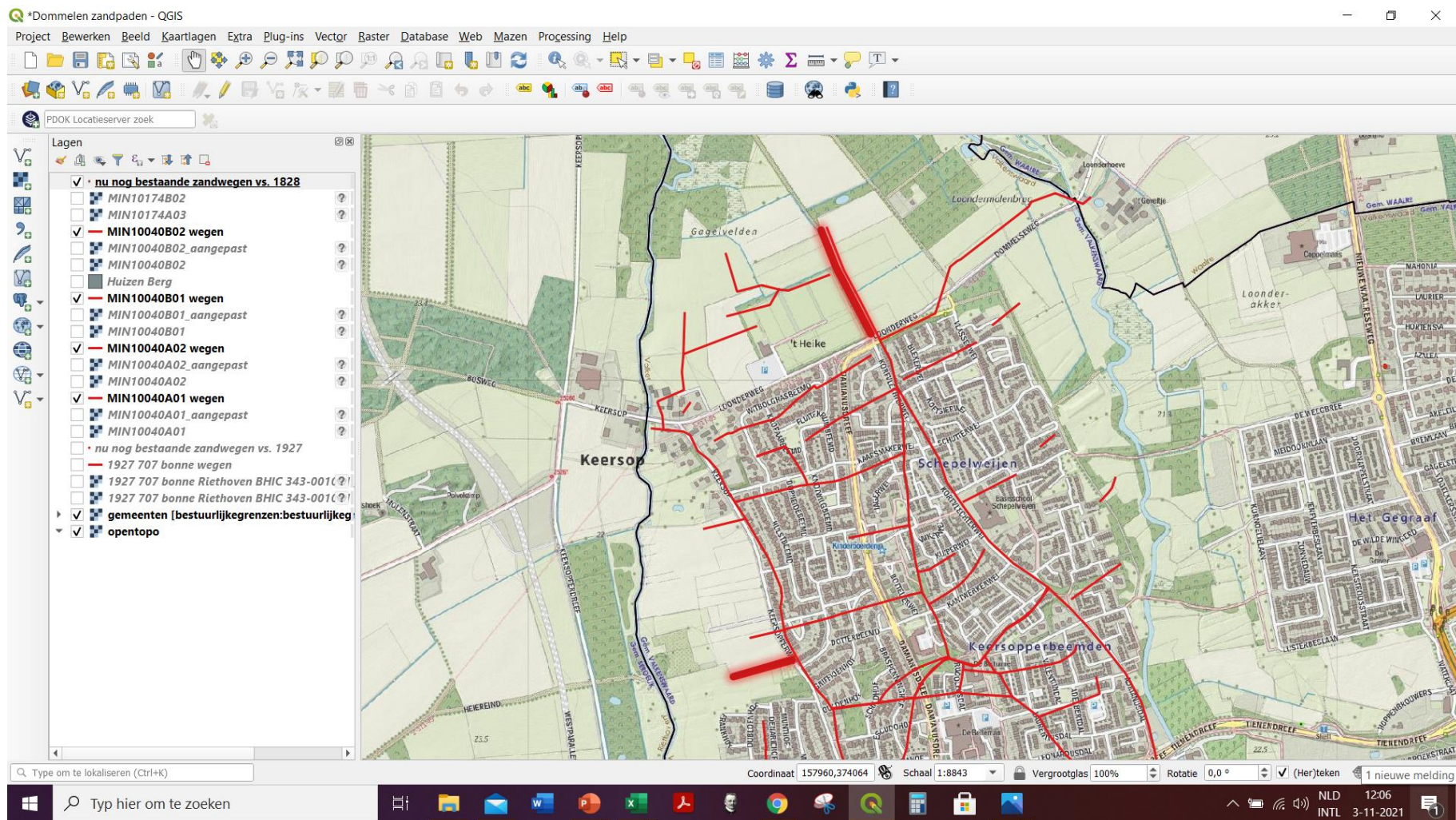
Voor Dommelen is tevens het Bonneblad uit 1927 als referentie genomen. Wat opvalt is dat het zandpaden netwerk verder is uitgebreid, gekoppeld aan latere ontginningen en de toename van de bevolking. In deze tijd mag je er niet meer van uit gaan dat alle wegen zandwegen zijn, meer wegen zijn verhard.

Een volgend meetpunt zijn de ruilverkavelingen van Schaft (1976) en Bergeijk (1961), deze hebben m.n. het buitengebied van Borkel en Schaft op zijn kop gezet. Oude zandwegen zijn verdwenen, maar nieuwe ontsluitingen (vaak zandpad) zijn gekomen. Ook de nieuwbouwplannen, m.n. in Dommelen, en de ontwikkeling van industrieterreinen, hebben ertoe geleid dat zandpaden zijn verdwenen.

Zo is vanuit cultuurhistorie een overzicht gemaakt van behoudenswaardige zandpaden. Vervolgens zullen deze keuzes moeten worden onderbouwd met historisch materiaal. Is het een postkoetsroute, een belangrijke verbindingsweg, een kerkepad, een ontsluitingsweg voor een akker/beemd-complex o.i.d. Daarnaast moet deze keuze nog verder worden onderbouwd vanuit landschappelijk en ecologisch perspectief.

Het overzicht is gemaakt in QGIS

en dus op allerlei manieren uit te lezen en over te dragen

Borkel

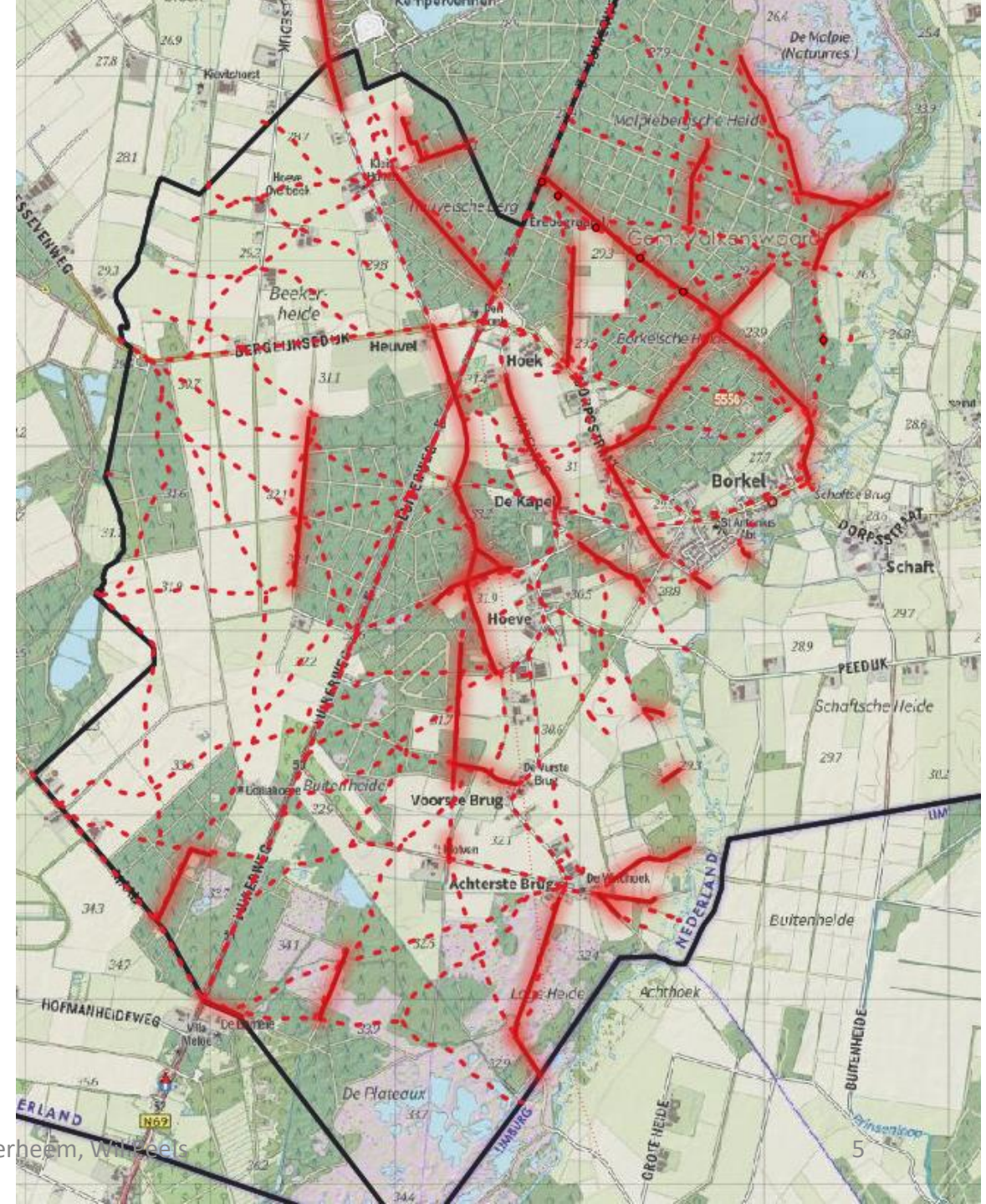
Overzicht nu nog bestaande historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

De aanleg van de “Steenweg van Luik naar ‘s Hertogenbosch” had een flinke impact op de topografie van het oude Borkel.

Ook de ruilverkaveling Schaft, die in 1976 begon heeft bijgedragen aan het verdwijnen van oude zandpaden.

Legenda:

- wegen 1828
- nu nog bestaande zandpaden

Borkel

Behoudenswaardige historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

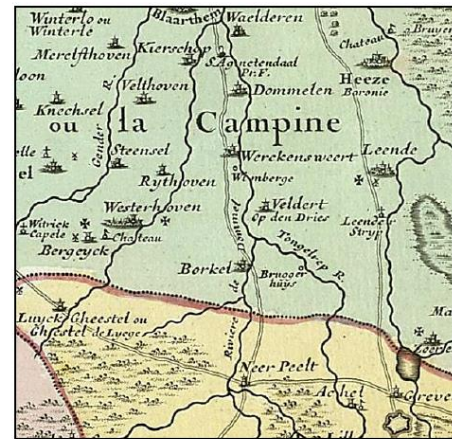
Doorgaande noord-zuid handelsroute achtereenvolgens genaamd:

- *De Dijk van Westerhoven naar Borkel*
- *De Her Baan*
- *De Oude Baan van Westerhoven naar Neerpelt*

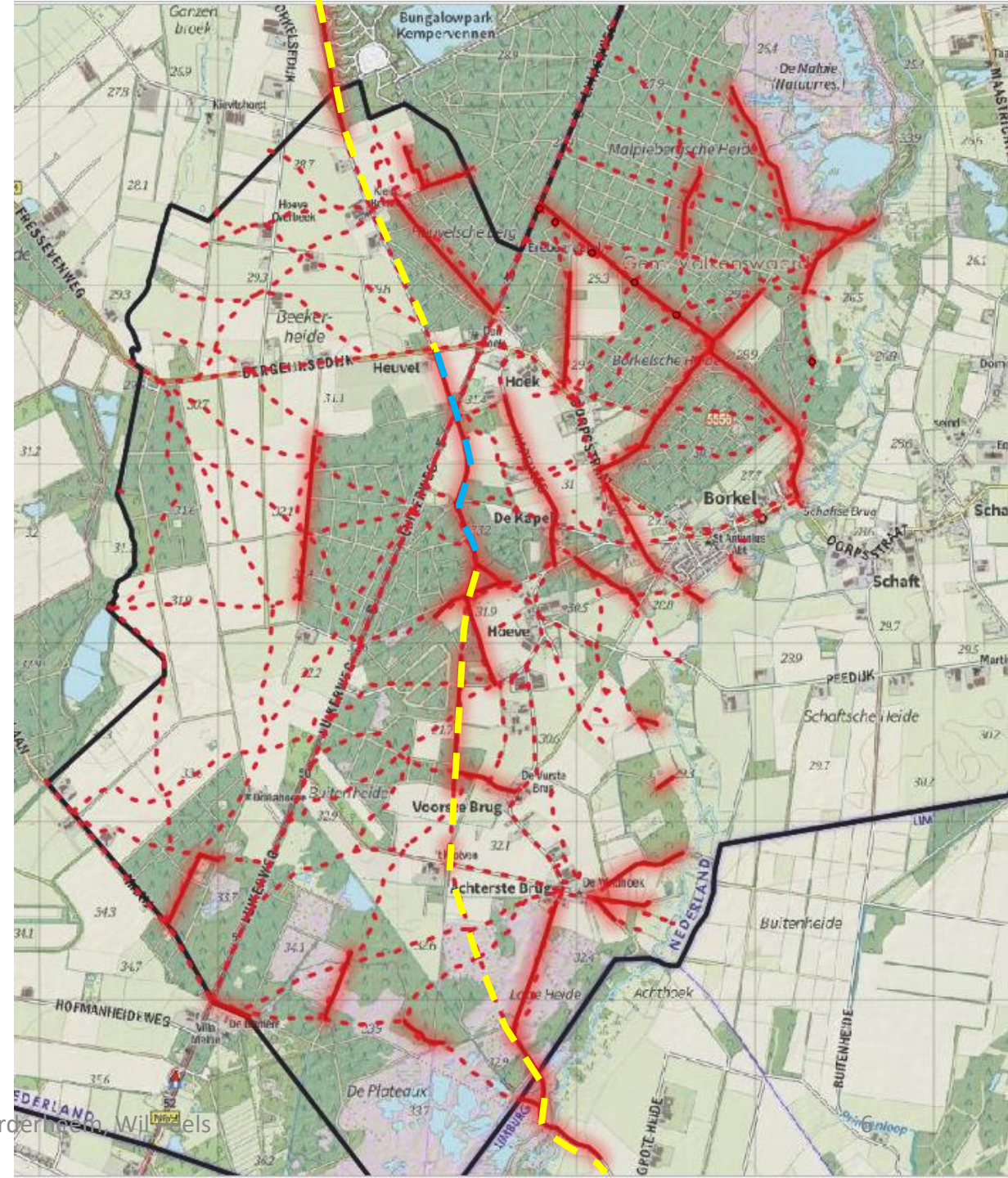
Weliswaar zijn delen van deze weg in de loop der jaren verloren gegaan, maar desalniettemin is er voldoende over en mogelijk kunnen delen in ere worden hersteld.

1694 Le Duché de Brabant van Hubert Jaillot
Oost-West verbinding over Borkel

1705 Carte du Brabant van Guillaume de l'Isle
Noord-Zuid verbinding over Borkel

Borkel

Behoudenswaardige historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

Kapelweg:

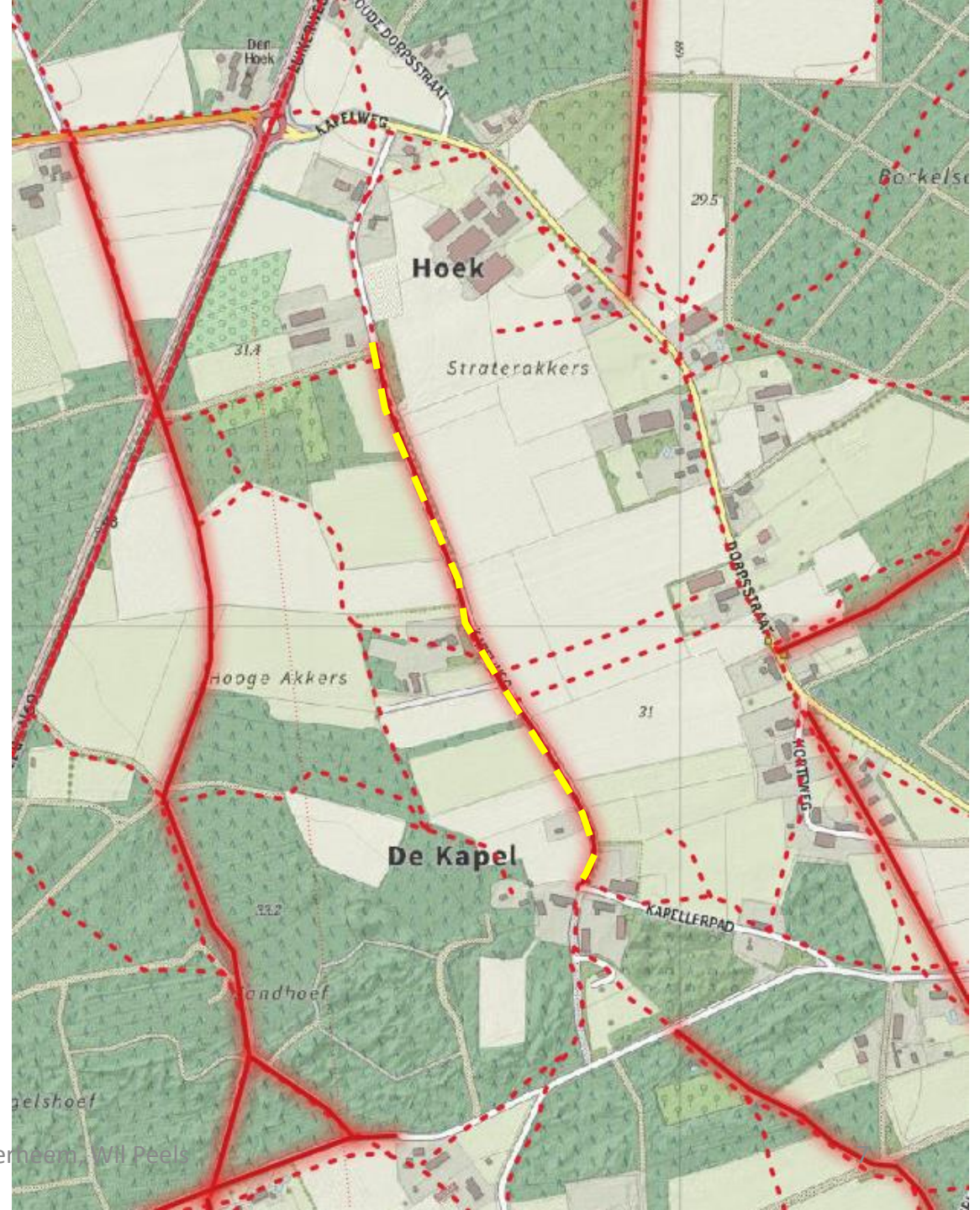
Voorheen bekend als de *Kerk Weg*, waarlangs men te kerke ging; deze lag destijds in het gehucht De Kapel. Ook lag hier later een schuilkerk.

(Afb. 2.1. Kadasterkaart 1828)

(Afb. 2.2. Tekening Kapel en Pastorie door Verhees 1789)

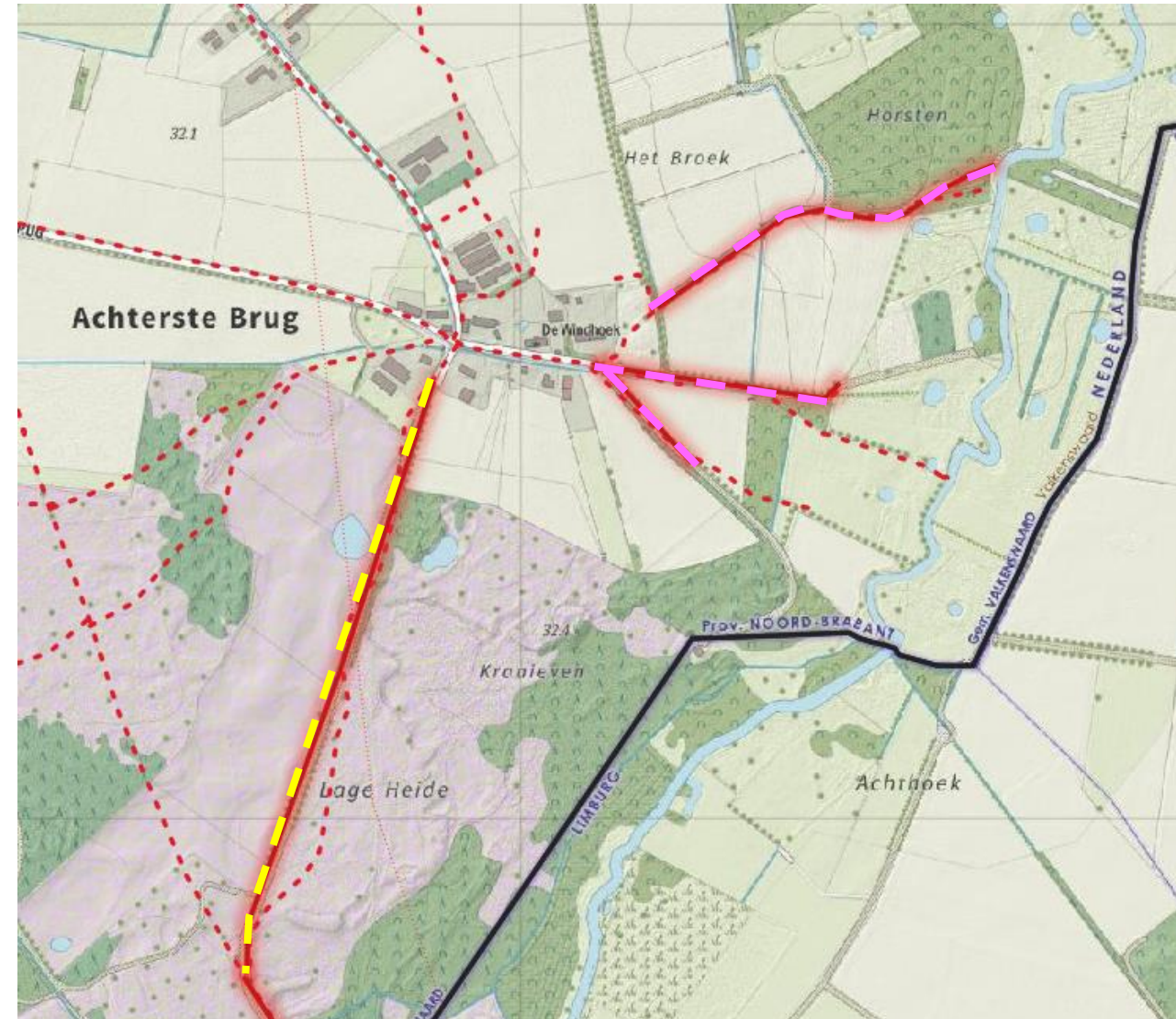
Borkel

Behoudenswaardige historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

Achterste Brug:

- *De Weg van de Achterste Brug naar Neerpelt*
- *De ontsluitingswegen naar de beemden langs de Dommel*

Achterste Brug is reeds een beschermd dorpsgezicht, uitbreiding met deze behoudenswaardige historische zandpaden is op zijn plaats.

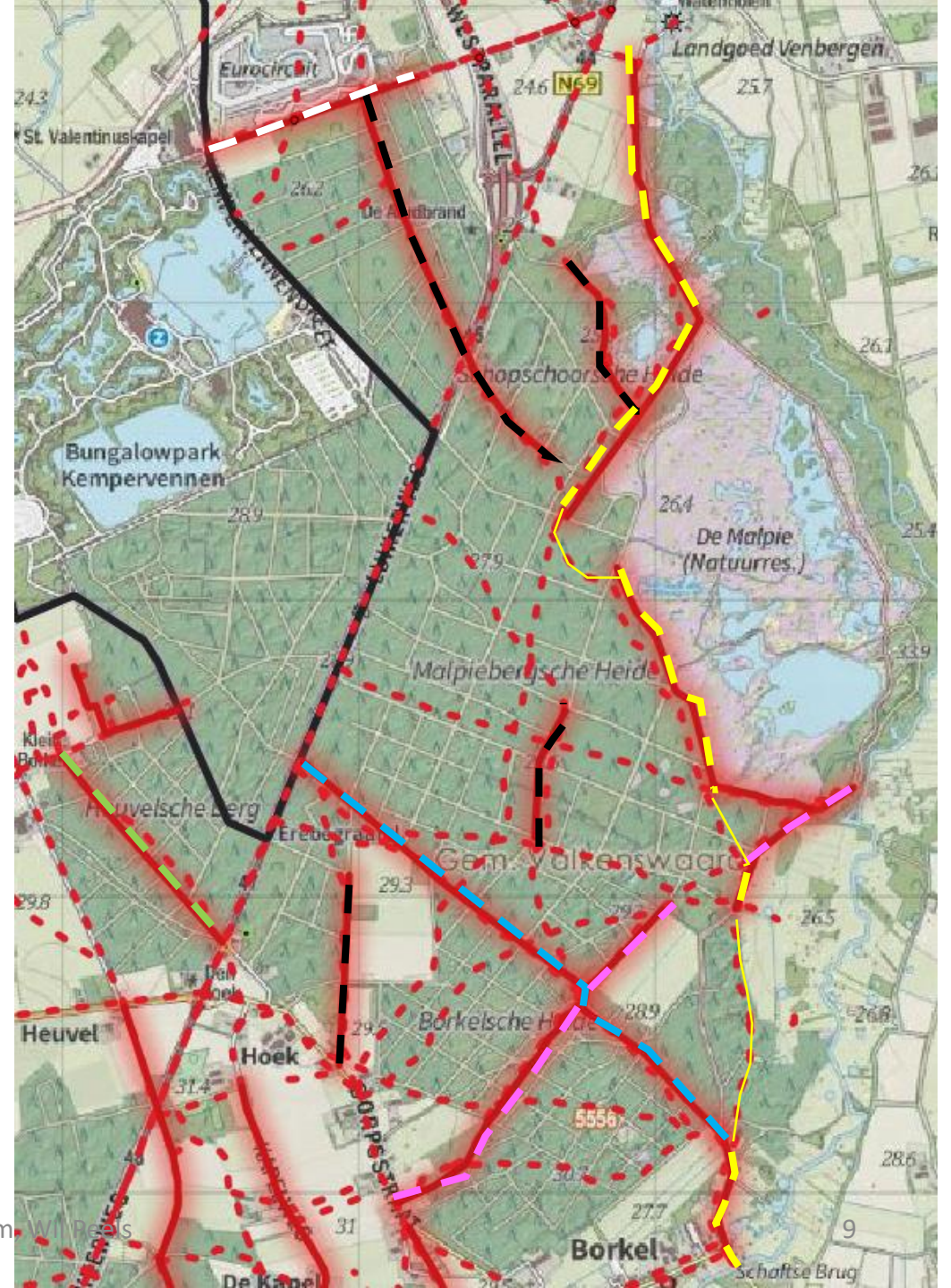

Borkel/Dommelen

Behoudenswaardige historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

Restanten van een aantal lokale verbindingswegen op de Malpie:

- *De Weg van de Ven Bergsche Molen naar Schaft*
- *Enkele wegen van Dommelen naar Borkel en naar Schaft*
- *De Weg van Westerhoven naar Schaft*
- *De Weg van Klein Borkel naar Borkel*
- *De ontsluitingsweg van den Hoek naar de Malpie Beemden*
- *De Weg van Westerhoven naar Valkenswaard*

Dommelen

Overzicht nu nog bestaande historische zandpaden

Het merendeel van de oude zandpaden is verloren gegaan omdat Dommelen in de loop der jaren is volgebouwd.

Op 't Heike, tussen Lage Heide en het Dommeldal en m.n. in de Aardbrandsche en Schopschoorse Heide zijn nog een aantal historische zandpaden terug te vinden.

Legenda:

- wegen 1828 resp. 1927
- nu nog bestaande zandpaden

Ref. Minuutplan 1828

Ref. Bonneblad 1927

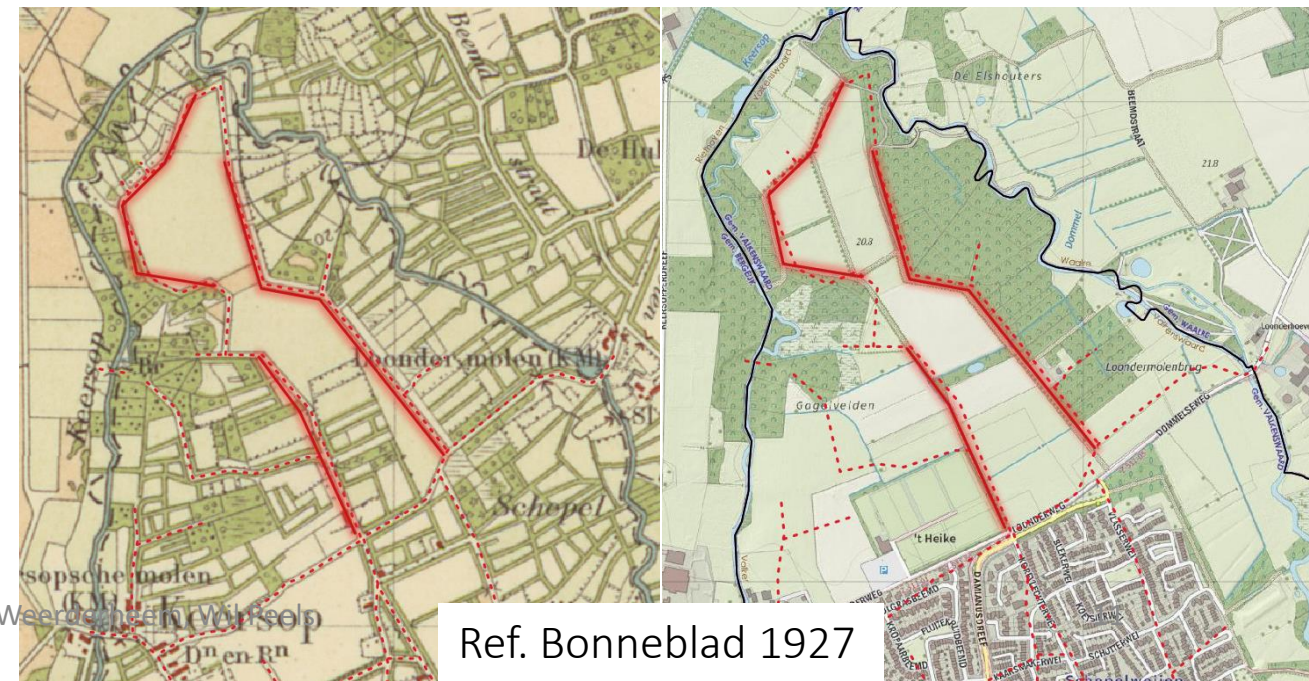
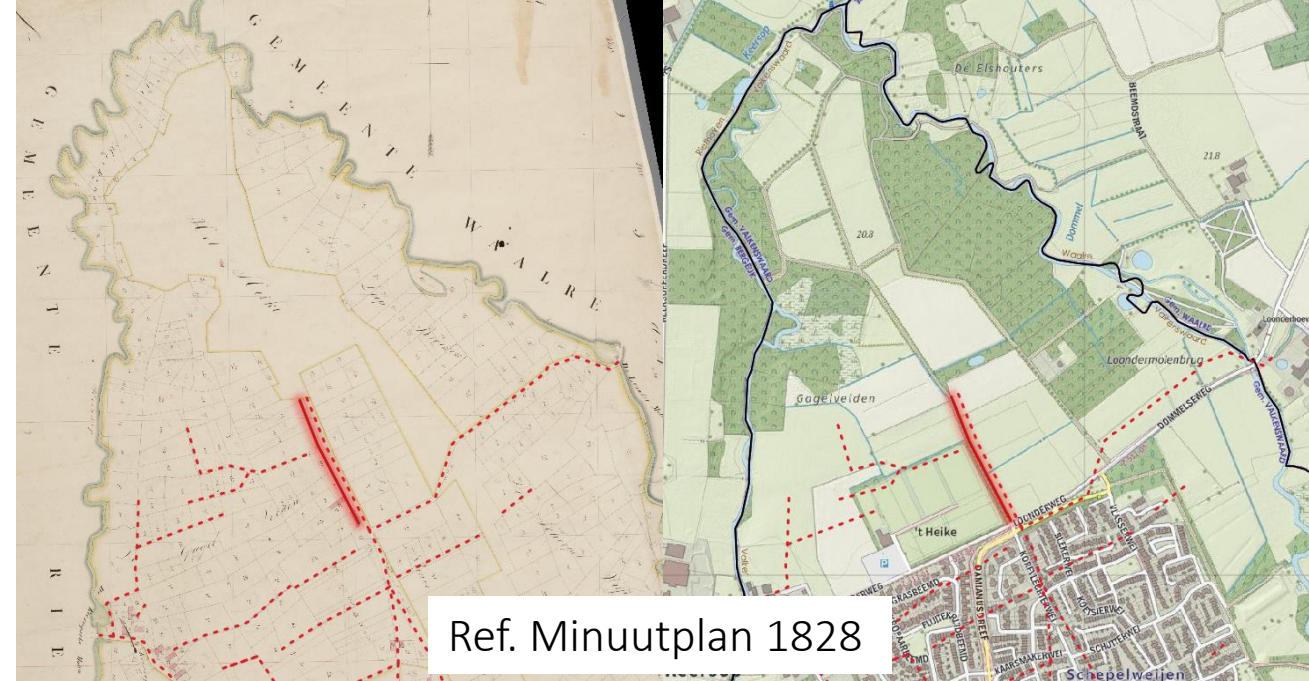
Dommelen

Behoudenswaardige historische zandpaden

't Heike:

De huidige zandpaden gaan voor het merendeel terug tot 1927 en deels tot 1828.

De zandpaden waren in gebruik als *ontsluitingsweg* voor de beemden langs Dommel en Keersop

Dommelen

Behoudenswaardige historische zandpaden

Op Lage Heide zijn de volgende zandpaden behoudenswaardig:

- De *ontsluitingsweg* door Het Broek naar de beemden langs de Dommel. Na de ontginning van Het Broek zijn daar nog een aantal wegen bijgekomen.
- Mogelijk een klein stukje van de oude *Weg van Dommelen naar Borkel en Schaft* tussen de Mgr. Smetsstraat en de N69 (sluit aan op volgende sheet)

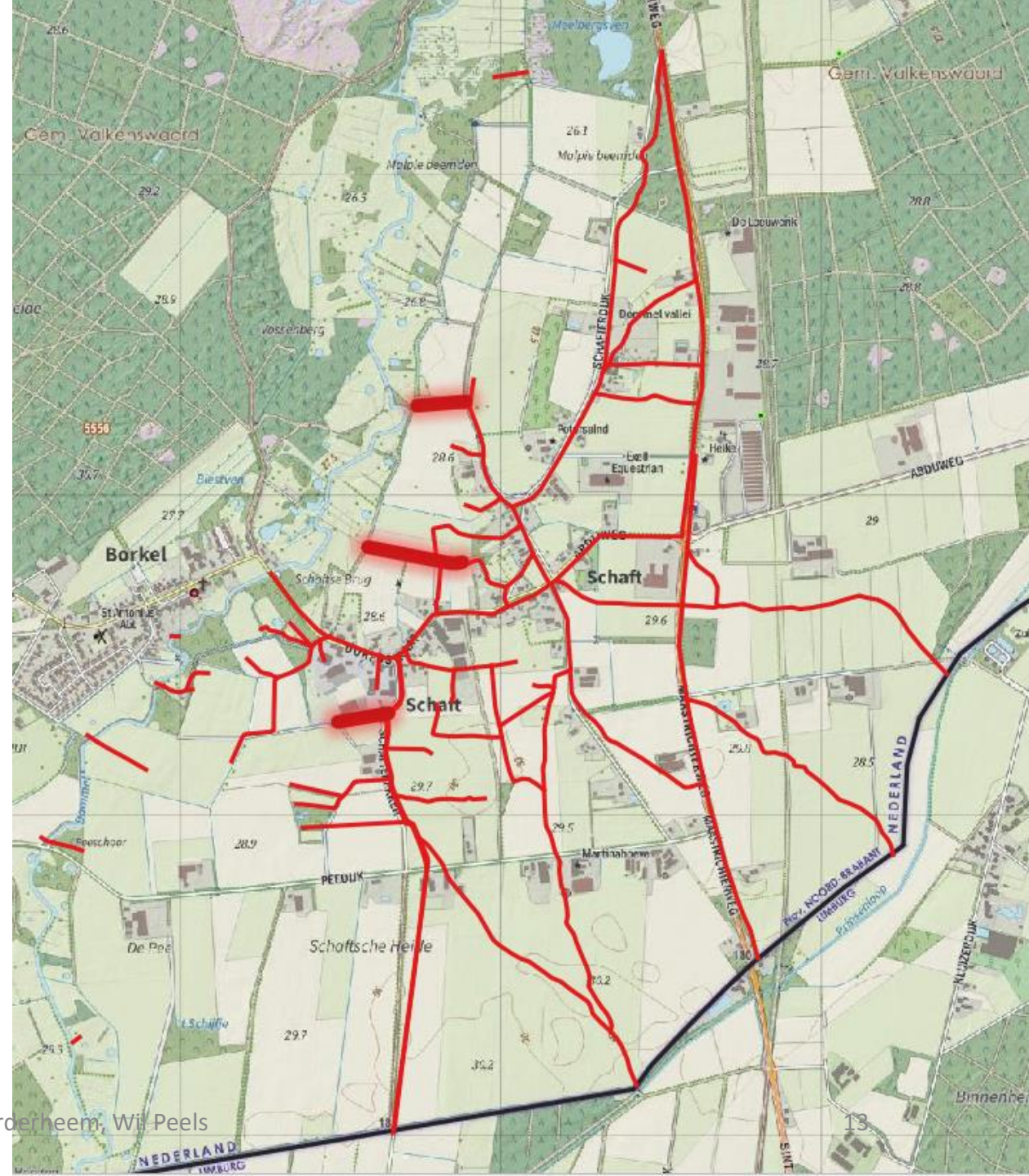
Schaft

Overzicht nu nog bestaande historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

Het merendeel van de oude zandpaden zijn verdwenen tijdens de ruilverkaveling Schaft, die in 1976 begon. Een 2-tal zandpaden op het Poterseind en een zandpad nabij het oude dorp zijn de enige restanten van veldwegen, die nog te koppelen zijn aan de kadastrale kaart uit 1828.

Legenda:

- wegen 1828
- nu nog bestaande zandpaden

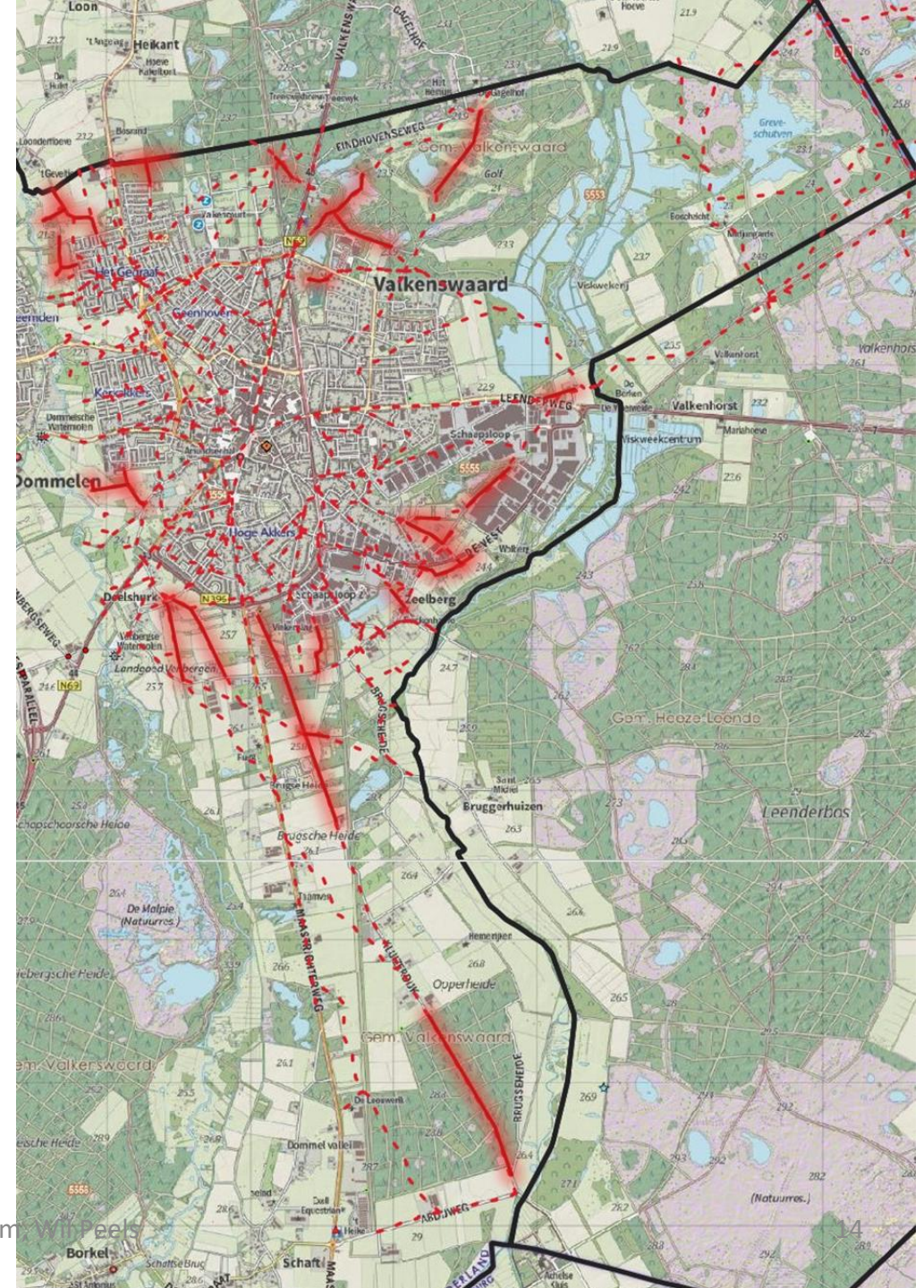
Valkenswaard

Overzicht nu nog bestaande historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

Het merendeel van de oude zandpaden is verloren gegaan omdat er nieuwe wijken en een industrieterrein zijn aangelegd.
In het buitengebied zijn nog een aantal historische zandpaden terug te vinden.

Legenda:

- wegen 1828
- nu nog bestaande zandpaden

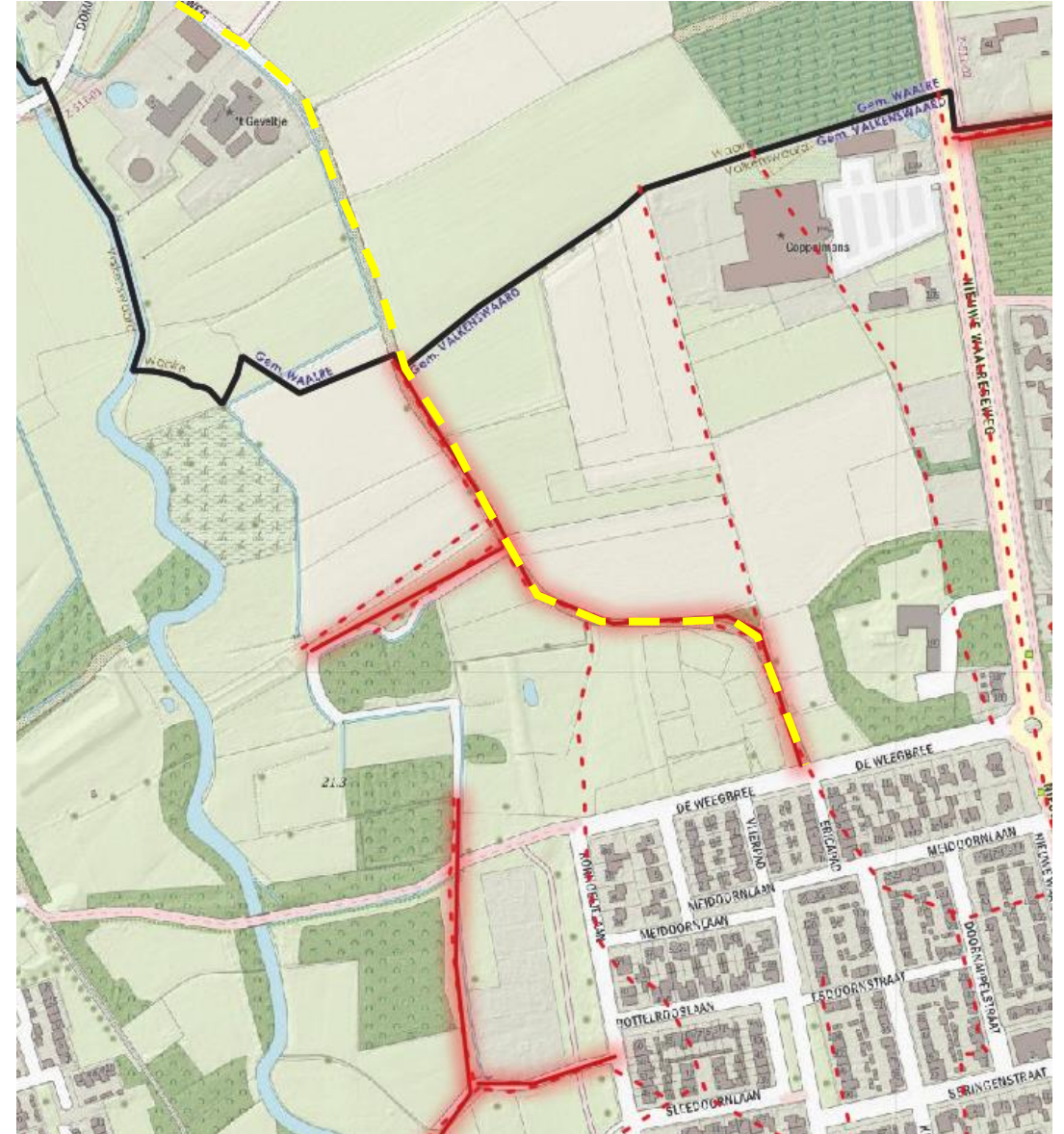

Valkenswaard

Behoudenswaardige historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

In de Loonderakker:

- *Molenstraat of Molenweg*, een karweg van Geenhoven naar de Loonderwatermolen. Staat al vermeld in de 15de eeuw. Deze weg scheidt de oude bolle akkers van de beemden in het dal van de Dommel.

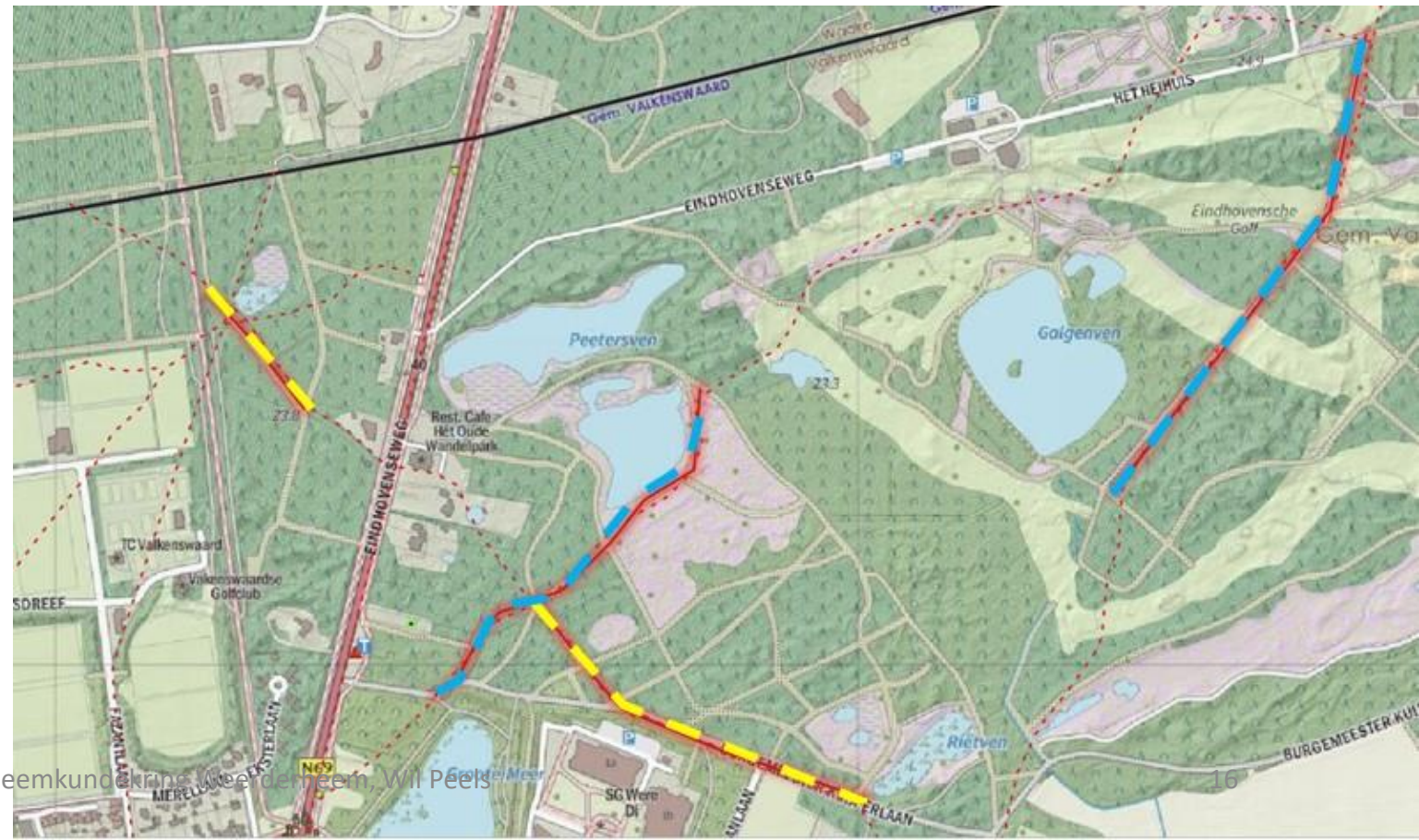

Valkenswaard

Behoudenswaardige historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

In het Philips de Jong Wandelpark:

- De *verbindingsweg* van Waalre naar Leende, volgt deels de Burgemeester Kuijperlaan en
- De *verbindingswegen* van Geenhoven cq. Valkenswaard naar Geldrop

Valkenswaard

Behoudenswaardige historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

Op de Deelshurk:

- Twee *ontsluitingswegen* in de Nieuwe Velden, een 16-17de eeuwse ontginning aan de heide in de Deelshurk

Valkenswaard

Behoudenswaardige historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

De *Kluizerdijk*, weg van het Dorp naar de Achelse Kluis. Is nu ook nog grotendeels zandpad.

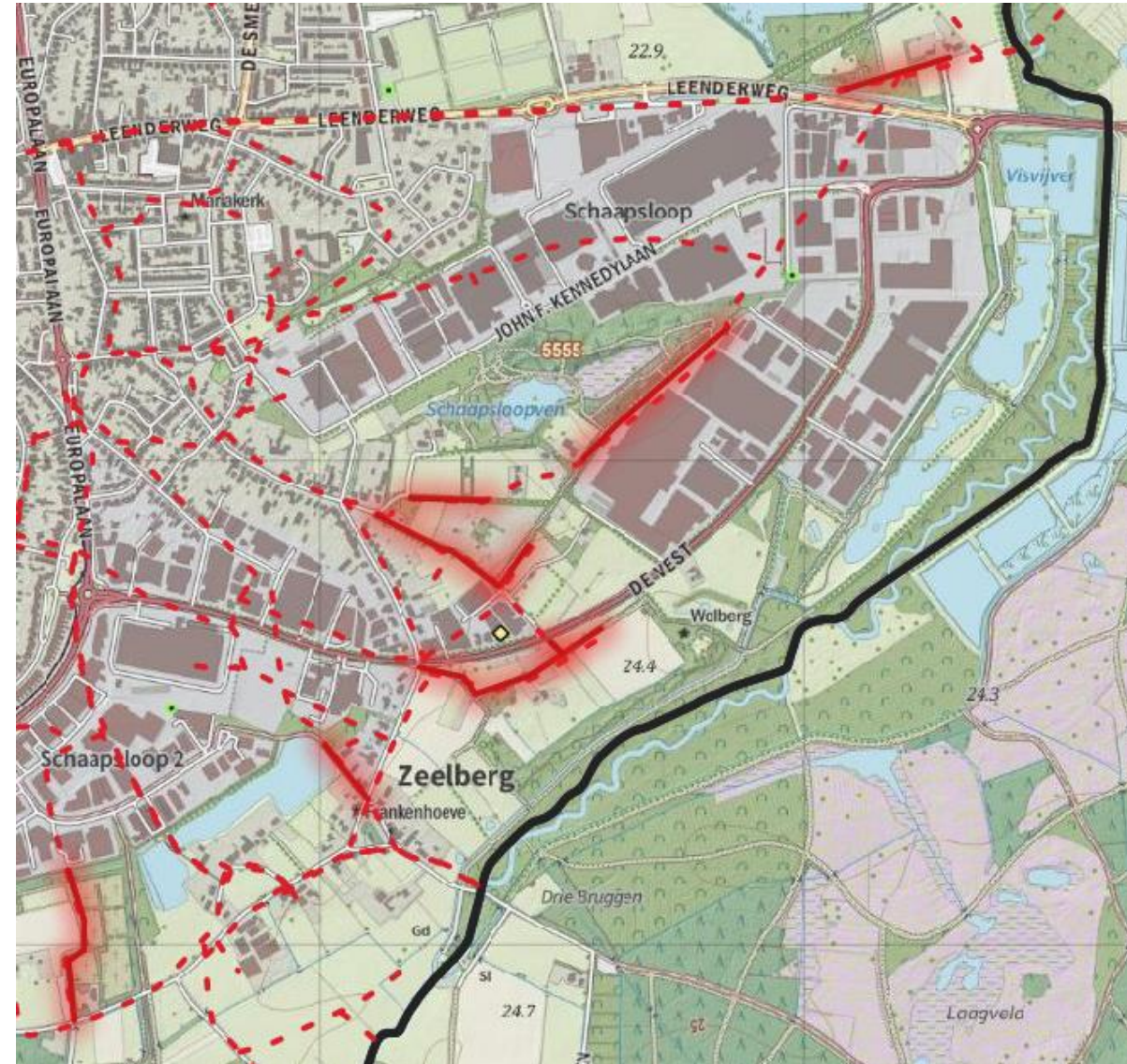

Valkenswaard

Behoudenswaardige historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

Op de Schaapsloop, voorheen Turfbergische Heide:

- Een klein deel van de *Heezer Dijk*, daar waar deze afbuigt van de huidige Leenderweg
- Een deel van de *verbindingsweg* van de Zeelberg naar de Heezer Dijk
- Enkele *ontsluitingswegen* van Nieuwe Erven tussen Schepenseind en Zeelberg
- Een klein deel van een *veldweg* van het Hoekske naar de Zeelberg
- Een deel van de *ringweg* om de Brugger Akker

Valkenswaard

Behoudenswaardige historische zandpaden
(Ref. kadastrale kaarten 1828)

De Goorkes:

- Op de eerste kadastrale kaart staat deze vermeld als Beemd Straat, welke naam teruggaat tot 1688. Het is een weg die parallel loopt aan de Dommel en de Venbergse Molen verbindt met de Loonder Molen. Andere namen zijn Beemdsteeg en Lijkweg (weg waarlangs de lijken ter kerke gedragen werden)
- Daarop aansluitend een *ontsluitingsweg* naar de Dijk Beemdsche Goorkens

Een 10-tal opvallende oude zandpaden

- De Dijk van Westerhoven naar Borkel / De Her Baan / De Oude Baan van Westerhoven naar Neerpelt, samen waren deze drie wegdelen, die op elkaar aansluiten, onderdeel van een belangrijke noord-zuid handelsroute van Den Bosch via Westerhoven, door Borkel en verder naar Neerpelt en Luik. Weliswaar zijn delen van deze weg in de loop der jaren verloren gegaan, maar desalniettemin is er voldoende over en mogelijk kunnen delen in ere worden hersteld.
- De Kerk Weg, nu bekend als de Kapelweg. Langs deze weg trokken de inwoners van de gehuchten Klein Borkel, Binnen Heuvels, De Hoek en De Straat ter kerke. Deze lag destijds in het gehucht De Kapel, het oude centrum van Borkel. Hier stond ook later ook een schuilkerk.
- De Weg van de Ven Bergsche Molen naar Schaft, langs deze weg brachten de inwoners van Schaft hun koren naar de molen om het aldaar te laten vermalen tot meel. In tegenstelling tot het huidige fietspad liep deze weg niet door maar om de Malpievennen heen. De weg door de vennen was vermoedelijk te drassig en niet geschikt voor de zware karren.
- Op Achterste Brug: de Weg van de Achterste Brug naar Neerpelt en de ontsluitingswegen naar de beemden langs de Dommel. Op Achterste Brug lag ook een herberg, die mogelijk als stopplaats op de oude handelsroute in gebruik was.
- De ontsluitingswegen op 't Heike naar de beemden langs de Dommel en de Keersop
- De Molenstraat, ook bekend als de Molenweg, een karweg van Geenhoven naar de Loonderwatermolen. Staat al vermeld in de 15de eeuw. Deze weg scheidt de oude bolle akkers van de beemden in het dal van de Dommel.
- Twee ontsluitingswegen in de Nieuwe Velden, een 16-17de-eeuwse ontginning aan de heide in de Deelshurk.
- De Kluizerdijk, de weg van het Dorp naar de Achelse Kluis. Is nu ook nog grotendeels zandpad.
- De Heezer Dijk vanaf waar die afbuigt van de Leenderweg. Slechts een klein stukje van een belangrijke verbindingsweg.
- De Goorkes Op de eerste kadastrale kaart staat deze vermeld als Beemd Straat, welke naam terug gaat tot 1688. Het is een weg die parallel loopt aan de Dommel en de Venbergse Molen verbindt met de Loonder Molen. Andere namen zijn Beemdsteeg en Lijkweg (weg waarlangs de lijken ter kerke werden gedragen). Daarop aansluitend de ontsluitingsweg naar de Dijk Beemdsche Goorkens

heemkundekring

Weerderheem

Borkel en Schaft
Valkenswaard
Dommelen

Dit is het einde

maar hopelijk niet van
de zandpaden in Valkenswaard